

Monumentnummer*: 530892

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 oktober 2009
Kadaster deel/nr 82978/49

Woonplaats*	Gemeente*			Provincie*			
's-Gravenhage	's-Gravenhage			Zuid-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Churchillplein	1			2517 JW	's-Gravenhage		
Churchillplein	3			2517 JW	's-Gravenhage		
Churchillplein	2			2517 JW	's-Gravenhage		
Churchillplein	4			2517 JW	's-Gravenhage		
Johan de Wittlaan	52			2517 JR	's-Gravenhage		
Johan de Wittlaan	54			2517 JR	's-Gravenhage		
Eisenhowerlaan	85			2517 KK	's-Gravenhage		
Eisenhowerlaan	87			2517 KK	's-Gravenhage		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
's-Gravenhage	N				8431		
's-Gravenhage	N				7390		

Omschrijving**

Inleiding

KANTOORGEBOUW met VIJVERPARTIJ (1951-1953), gebouwd voor de verzekeringsbank de Nieuwe Nederlandsche-Nieuwe Eerste Nederlandsche (EN-NEN), ontworpen door A. van der Steur met medewerking van W.A.C. Herman de Groot (die de betonconstructie voor het werk verzorgde), en uitgevoerd door architectenbureau Ir. J.P. van Bruggen, G. Drexhage (B.N.A.), Ir. J.J. Sterkenburg en A. Bodon (B.N.A). Het uit 1909 daterende hoofdkantoor van de 'Nieuwe Nederlandsche' was gedurende de Tweede Wereldoorlog door een bombardement verloren gegaan. Het nieuwe kantoorgebouw voor de verzekeringsbank werd gebouwd in de gedurende de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

oorlogsjaren door de bezetter ontruimde en als Sperrgebied ingerichte weststrook van Den Haag. Het pand maakt onderdeel uit van het door W.M. Dudok ontworpen wederopbouwplan, al was op de betreffende locatie een woongebouw gepland. De thans ellipsvormige vijverpartij had oorspronkelijk een andere vorm: deze volgde grotendeels de begrenzingen van het voorterrein, gevormd door de voorgevel van het gebouw aan de noordwestelijke zijde en de grens van het bouwterrein aan de zuidoostelijke zijde. De toevoeging van vijverpartijen is iets wat Van der Steur vaker deed, mede om het monumentale karakter van zijn gebouwen te vergroten. In de vijver bevonden zich twee bronzen BEELDEN die zijn verplaatst naar de groenstrook ten oosten van het pand. In 2011 zijn de beelden nogmaals verplaatst naar het plantsoen op de hoek President Kennedylaan-Stadhoudersplantsoen. Het kantoorgebouw voor de EN-NEN is rijk afgewerkt met verschillende soorten natuursteen en omvat diverse monumentale kunstwerken. In de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw is het gebouw op passende wijze met één verdieping opgehoogd door architect Ploeger van DSBV. Thans (2009) is het International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) in het gebouw gehuisvest. Daartoe zijn onder andere drie rechtszalen in het gebouw ondergebracht.

Omschrijving

Het vrijwel volledig onderkelderde voormalige EN-NEN KANTOORGEBOUW is stedenbouwkundig markant gesitueerd in de scherpe kruising van de Eisenhowerlaan met de Johan de Wittlaan. Vóór het gebouw bevindt zich een VIJVERPARTIJ, die werd ontworpen als overgangszone tussen de openbare ruimte en het EN-NEN kantoor zelf. De twee uit 1955 daterende BEELDEN die zich oorspronkelijk in deze vijver bevonden, zijn verplaatst naar de vijverpartij van het Stadhoudersplantsoen.

Het grondplan van het voormalige EN-NEN kantoor heeft de vorm van een cirkelsegment. Vanuit de ronde punt van het gebouw, waarin zich een liftschaft met daaromheen een trappenhuis bevindt, waaieren twee kantoorvleugels uit. De meest noordelijk gelegen kantoorvleugel is langer dan de zuidelijke vleugel. Tussen de beide kantoorvleugels bevindt zich een uit zwaar beton vervaardigd volume met dik muurwerk, waarin zich oorspronkelijk de archiefruimten bevonden. Hierin is thans een rechtszaal ingericht.

Het voorste deel van het gebouw omvat de hoofdentree en de oorspronkelijke representatieve ruimten (directievertrekken en vergaderzalen) die worden ontsloten door een brede entreegang die parallel aan de flauw convex geronde voorgevel loopt. Ter weerszijden van deze gang bevinden zich rijen met gecanneleerde zuilen. Tegenover de hoofdentree bevindt zich aan de andere zijde van de entreegang een ronde open ruimte met vide, van waaruit een brede - met natuursteen beklede - symmetrische trappartij naar de verdieping voert. Over de breedte van de achterwand van deze ruimte bevindt zich een reliëfsculptuur, met daarboven een hoge, zevendelige raamwand. Op de verdieping van het voorste gedeelte van het gebouw bevindt zich - teruggesprongen - de voormalige bedrijfskantine. Hierin is thans een rechtszaal ingericht, het glas in de voorgevel is daardoor vervangen door veiligheidsglas. Vóór deze ruimte bevindt zich een breed terras. Het oorspronkelijk uit vier bouwlagen bestaande administratieve en het oorspronkelijk uit drie bouwlagen bestaande representatieve deel van het gebouw worden visueel van elkaar gescheiden door twee haaks geplaatste hogere volumes met trappenhuisen, die aan weerszijden van het gebouw uitspringen.

Het pand is opgetrokken in betonskeletbouw, en de gevels zijn bekleed met witte baksteen in kettingverband. De zware plinten zijn vervaardigd uit artistone, waarbij de plinten van de kantoorvleugels in kleur contrasteren met die in het representatieve voorste gedeelte van het gebouw.

De architectonische vormgeving van het voormalige EN-NEN kantoor is deels geïnspireerd op de klassieke bouwtrant, met modernistische accenten. De ronde punt van het gebouw omvat een over alle verdiepingen doorlopende vensterpartij, die wordt

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

geflankeerd door twee kolommen van de kolossale orde en bekroond door een met natuursteen beklede doorgestoken ronde liftkolom. De overige gevels worden geleed door deze zelfde soort kolommen en rijen met bijzonder gedetailleerde vensters. Deze kolommen dienen enkel een esthetisch doel, en geven het gebouw - samen met de forse plinten die het basement vormen - een classicistisch voorkomen. Het terras aan de voorzijde van het gebouw wordt omsloten door een decoratief in ruitvorm uitgewerkte balkonborstwering, die tevens de horizontale afsluiting van de voorgevel vormt. Dit motief wordt herhaald in de balkonborstwering die zich direct boven de hoofdentree bevindt, en in de kopgevel van de zuidelijke vleugel. Het ruitpatroon keert op diverse plaatsen in het gebouw terug. De platte daken worden bekroond door kroonlijsten. In het interieur is met name in het representatieve deel van het gebouw in kozijn-, plint- en vloerafwerkingen rijkelijk gebruik gemaakt van verschillende soorten marmer en andere natuursteensoorten.

Het gebouw omvat diverse monumentale kunstwerken, waaronder een beeldhouwwerk tegen de kopgevel van de zuidelijke kantoorvleugel. In de voorgevel is links van de hoofdentree een gevelsteen ingemetseld die herinnert aan de steenlegging door de echtgenote van de Hoofddirecteur van de Eerste Nederlandsche in 1952. De voormalige bronzen vijverbeelden die zich momenteel in de groenstrook ten oosten van het gebouw bevinden, werden in 1955 gemaakt door Lidi van Mourik-Broekman, en hebben de titel 'Spel en Zekerheid'. Het ene beeld bestaat uit drie spelende jongetjes. Het andere, een ten noorden daarvan geplaatste sculptuur, verbeeldt een vrouffiguur die naar hen kijkt. In de hal tegenover de hoofdentree bevindt zich op de achterwand een gesculptureerd fries van beeldhouwer C. Stauthamer. Deze werd door het personeel geschonken bij de officiële opening van het gebouw op 14 mei 1955, zoals ter weerszijden van de voorstelling in een metalen hoogrelief-letter is aangegeven. De sculptuur omvat diverse mensfiguren, met daaronder de woorden 'Arbeid', 'Kracht', 'Zekerheid', 'Blijheid' en 'Onderneming' in laagrelief. Verder bevinden zich siersmeedwerken met florale motieven van de kunstsmeden Brom in twee vensterkozijnen ter weerszijden van de parallel aan de gebogen voorgevel lopende entreehal.

Waardering

Het voormalige KANTOORGEBOUW van de verzekeringsbank EN-NEN met VIJVERPARTIJ en twee BEELDEN is van algemeen nationaal belang vanwege de markante stedenbouwkundige situering en de relatie met de monumentale vijverpartij. Het gebouw is van algemeen belang vanwege de hoge architectuurhistorische waarde, de ingenieuze indeling van het gebouw, de toepassing van monumentale kunstwerken (waaronder de verplaatste bronzen vijverbeelden), het rijke materiaalgebruik, en als markant voorbeeld van een ontwerp uit het oeuvre van architect A. van der Steur.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Handel en kantoor

Functie

Kantoorgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument